

СТАНОВИЩЕ

*за дисертационния труд на тема: „Насилието над жените
в Албания след 1989 г.“ автор: Валбона Муча
за присъждане на образователната и научна степен
„доктор“*

Член на научното жури:

проф. ден Веска Кожухарова-Живкова

Дисертантката Валбона Муча има компетенции по широк кръг въпроси, свързани с проблемното поле на дисертационния труд. В Албания е придобила бакалавърска степен по педагогика и е завършила магистратура във философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. От 2009 г. е задочен аспирант в Югозападния университет „Неофит Рилски“ в Благоевград. Има сертификати за специализации и допълнителна квалификация в Албания, България и Москва, Русия. Нейното научно израстване е белязано с активна публикационна дейност и участие в поредица от научни конференции в Албания, България, Македония. Прегледът на публикационната ѝ активност показва връзка с нейната изследователска работа и определено може да се твърди, че научните ѝ занимания са получили международна изява и са преминали изпитанието на критичния поглед на научната общност.

Авторката е споделила своите идеи със специалисти в областта на дисертационния труд и широко е простряла

своите научни търсения. Прави впечатление изключително здравата връзка на един задочен докторант с ЮЗУ „Неофит Рилски“, където тя не само се обучава, но и има поредица публични прояви и публикации.

Авторката е достатъчно млада, за да работи с отдаденост и патос по едни трудни проблеми на нашето съвремие, която личи от голямата ѝ социална активност и най-вече - в целия текст, написан с лична ангажираност и разбиране на значимостта на проблема. Тя е също така достатъчно зряла, за да прави задълбочени анализи и обобщения.

Резултат от усилията на докторантката е един сериозен изследователски труд, написан с научна задълбоченост и богата информативност (особено за българския читател).

Работата е конструирана в класическата дисертационна рамка -увод, три глави и заключение, използвана литература на латиница (148 заглавия) и на кирилица (50 заглавия), пет приложения, които откrehват вратите към кухнята на изследователските търсения.

В Увода тя разкрива изключителната социална значимост на проблема в глобален мащаб и загрижеността на световната общност за неговото категорично решаване. От тази гледна точка тя търси специфичната проекция в Албания с нейния особен културноисторически и актуален политически контекст. В Увода са формулирани и добре изведени целите и задачите на труда, както и основната теза, която се застъпва от авторката.

Според мен в Увода е трябвало да се дадат и някои ограничения, които фактически се откриват в текста. Става дума за това, че в темата е заявено едно твърде широко изследователско пространство - „*насилието над жените*“, но собственото изследователско решение е насочено към насилието в семейството, макар че на места се споменава за „трафика на бели робини“, за „злоупотреба на работното място“ и т. н., без обаче това да е предмет на проучване.

Всъщност в цялата *първа глава* е фокусирано вниманието именно върху насилието в семейството и преди всичко в отношенията на съпружеската двойка, макар че многократно се споменава, че всички мъже в семейството могат да бъдат насилници спрямо останалите жени и това задава модели на поведение, които се възпроизвеждат в следващите поколения. Авторката прецизно изяснява идентификационните измерения на насилието, неговите форми и причини за пораждането, както и последиците от насилието за семейството.

Съществена част в тази глава, която може би е трябвало да бъде изведено по-напред, е разглеждането на историческите и културните корени на насилието над жените в Албания. Историческата ретро-спекция носи оня обяснителен заряд, който обяснява корените на едно затвърдено отношение към жената през вековете назад. Тя обръща внимание на *кануна*, който не е изгубил своето значение и днес, особено в североизточните райони. За мен като читател е интересно дали има различия между

семействата на другите големи религиозни общности освен ислямската - християните - католици и православни - какви са проявите на насилие и какво е отношението към жената.

В целия текст авторката се опитва да изясни противоречивата същност на визирания в заглавието период, но основните принципи са заложи в *първа глава*. Периодът след 1990 г. е окачествен като тежък, труден, обременен с много социални сътресения и основно разтърсване на най-дългия патриархализъм в Албания - с бедност, безработица, проституция, алкохолизъм и т. н., но заедно с това е разкрит в неговата амбивалентна същност - точно през този период държавата полага големи усилия законово да регулира проблемите и разгръща изключително многостранна дейност за тяхното решаване, вкл. и с осигуряване на широка законова основа. Така темата за изследователския период като един базисен пласт преминава през целия дисертационен текст именно с битките за преодоляване на вековни социални, психологически и емоционални натрупвания. Авторката на много места говори за този „мъжки културен модел“, който доминира все още и сред високообразованите. Мъжът в „страната на орлите“ е смел повелител и едноличен разпоредител, особено в дома.

Втора глава разкрива картината на домашното насилие в собствено научния анализ на медийното отразяване, както и на данните от различен тип изследвания, вкл. и използване на статистически данни. В тази глава проличава богатата палитра от използвани методи, които взаимно се допълват и

разкриват различни дълбочини на проблема. Тук може да се види и мястото на научния ръководител с изследователските компетенции в областта на социология на комуникациите, и собственият опит на дисертантката с нейната преподавателска работа в това направление. Информацията за България и паралелите между двете страни дават нови щрихи в разкриването на собствената специфика на проблема, надхвърлящ локалното разглеждане на „случая Албания“.

Изводите и обобщенията от втора глава хвърлят мост към *трета глава*, където се разглеждат „законодателните проблеми, стратегии и политики“ за преодоляване на феномена „домашно насилие“ в неговия албански вариант. Тъкмо в тази глава проличава противоречивата същност на третирания период в развитието на Албания - избуяли социални противоречия и огромна работа за търсене на решения - къде под натиска на международната общност или вътрешните сили за обновление, къде по логиката на собственото историческо развитие. Авторката прави преди всичко критичен анализ на ситуацията и дава една органична вплетеност на политически решения, реална ситуация и възможни позитивни решения за надрастване и разрушаване на „културата на толерантност спрямо домашното насилие“. Основният акцент в работата е работата на държавните институции преди всичко за намиране на общи решения на национално равнище, но заедно с това тя търси и ангажиментите на неправителствените организации и

образователните институции за утвърждаване на нови поведенчески модели в семейството, общи възпитателни форми за изграждане на нов профил на мъжа. Авторският патос при анализа на всички ситуации предлага възпитателни варианти, засягащи всички социални нива - и в семейството, и извън семейството -за постигане на реално равенство между мъжа и жената.

Валбона Муча се е справила успешно с една сложна и многопластова задача и е направила дисертационен труд, който е не само информативен за чуждестранния читател, но е и с важни научни постижения, които тя относително точно е формулирала.

Според мен най-важното постижение на дисертантката е гносе-ологичната *органичност* между анализ на ситуацията и търсенето на точни решения за конкретните случаи, т. е. социалната ангажираност с проблематиката.

^ Много сполучливо е интерпретиран социалният контекст в неговата противоречивост, пораждаща проблеми, но заедно с това -решителност за разсичане на вековни възли и разрушаване на предразсъдъци и мисловни конструкции.

^ Дисертантката е постигнала разкриването и идентифицирането на един световен проблем в неговия национален вариант, обусловен от културно-исторически и актуални локални проблеми.

Мисля, че работата трябва да се публикува в Албания, а защо не и в България. Нуждае се от обща редакция за

избягване на някои повторения и грапавини при превода. С оглед на ново връщане към работата имам някои въпроси:

1. Дали реално се е увеличило домашното насилие през изследвания период или е нараснала смелостта на жените, жертви на такова насилие, да споделят?

2. При преодоляването на неравноправието между мъжете и жените има ли граница, която не трябва да се преминава и възможно ли е все пак някакво запазване на спецификата на мъжките и женските стереотипи?

Според мен при по-нататъшната работа по проблема и анализ на наличната информация трябва да се потърсят и други гледни точки -напр. дял на жените, претърпели насилие от селското и градското население и от съответните образователни и социални групи и слоеве, от заетите и безработните и т. н. Това вече ще даде отговор на многократно поставяния в дисертацията въпрос дали бедността, безработицата и ниското образование играят доминираща роля при домашното насилие.

Както пролича от целия текст на моето Становище, аз смятам, че пред нас е представен за обсъждане дисертационен труд, който има високи качества, въз основа на които на авторката Валбона Муча, задочен докторант в ЮЗУ „Неофит Рилски“, философски факултет, катедра „Социология“ трябва да се присъди образователната и научна степен „доктор“.

Лично аз с дълбоко убеждение ще гласувам за това. Предлагам на научното жури единодушно да подкрепим

докторантката Валбона Муча и за нейната дисертация „Насилието над жените в Албания след 1989 г.“ да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

Автор на становището:
(проф. ден Веска Кожухарова-Живкова)

A handwritten signature in blue ink, likely belonging to Veska Kozhuharova-Zhivkova, the author of the statement. The signature is stylized and cursive.